

MUZEJSKI VJESNIK 15

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina,
Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 15/1992
Godina XV

Urednički kolegij:

Ana Bobovec (Kutina), Miroslav Klemm (Varaždin), Slavica Moslavac (Kutina),
Marina Šimek (Varaždin)

Tehnički urednik:
Svenibor Pohajda

Korektura:
Zdenka Belić, Ana Bobovec

Nakladnik:
Muzej Moslavine u Kutini

Za nakladnika:
Slavica Moslavac

Priprema i tisak:
»Grata« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Franjo Zdelar (1685-1745.) — ponovo u Križevcima (O novoj akviziciji u križevačkom muzeju)

Zahvaljujući jednom telefonskom pozivu iz Zagreba ostvarena je nabava jedne vrijedne i rijetke knjige koja će popuniti zavičajnu zbirku. Naime, u ljeto 1991. javio nam se na muzej gospodin Valentin Putanec iz Zagreba (zaposlen u akademijinom Institutu za jezike) da posjeduje jednu rijetku knjigu iz 18. stoljeća, za koju bi volio da završi u Križevcima jer je i njen autor rođen u tom gradu. Nakon osobnih kontakata dogovoren je otkup knjige koja je postala i službeno dio spomeničke građe koju čuva muzej.¹

Spomenutu knjigu napisao je **Franjo Zdelar**, Isusovac, koji je najveći dio svog života posve-

S E R I E S
B A N O R U M
D A L M A T I Ă E ,
C R O A T I Ă E ,
S C L A V O N I Ă E ,
S U B
R E G I B U S C R O A T I Ă E ,
U N G A R I Ă E ,
E T
U N G A R I Ă E - A U S T R I A C I S .

T T R N A V I Ă E ,
Typis Academicis, per Leop. Berger, Annō 1737.

Sačuvana prva stranica knjige Franje Zdelara iz 1737. godine

tio profesuri i službama na visokim školama. Knjiga nosi naziv "Series banorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, sub regibus Croatiae, Ungariae, et Hungariae — Austriacis", a izdana je u Trnavi 1737. (slika 1).

Prema saznanjima kojima raspolažemo ovo je jedna od 4 sačuvane originalne knjige štampane u to vrijeme. Spominjemo ovo zato jer je kasnije dolazilo do njezina preštampavanja. Iako je knjiga "Series banorum..." bila prvenstveno namijenjena kao udžbenik iz hrvatske povijesti hrvatskim isusovačkim gimnazijama, Zdelarov rad našao je interes i kod šire čitalačke publike. Omogućila joj je to zagrebačka štamparija Tome Trattnera štampajući u zagrebačkom kalendaru ("Zagrabiense Calendarium") čitavu Zdelarovu knjižicu u godištima 1782-1788.² Redoslijed banova pratimo u knjizi od 870. godine pa sve do 1733. godine, završavajući s banom Josipom Esterhazijem.

Obzirom da je knjiga otkupljena prvenstveno radi Franje Zdelara, rođenog Križevčanina, pričika je ovo da spomenemo najvažnije podatke iz njegova životopisa koji je inače prikupio Miroslav Vanino.³

Zdelar se rodio rujna 1685. godine u Križevcima što se vidi u svim službenim trogodišnjim šematzmima koji ga nazivaju "Croatia Crisiensis". Nema podataka o tome gdje je polazio gimnaziju. Filozofiju je upisao u Grazu, gdje je i primljen u isosovački red. Svršivši novicijat podučavao je na varaždinskoj gimnaziji godine 1704/5. Od 1705. sluša Zdelar tri godine filozofiju ponovo u Grazu. Njemački jezik nije savladao u mjeri u kojoj se moglo očekivati s obzirom na njegov višegodišnji boravak u Austriji što je samo znak da su Isusovci međusobno općili latinski.

Tokom 1708/9. vraća se opet u Varaždin gdje podučava sintaksu i gramatiku. Slijedeće

dvije godine podučava u Zagrebu. Teološke nauke u trajanju četiri godine svršava u Grazu s izvrsnim uspjehom. Dušobrižnički rad obavlja u Zagrebu: svetački je propovjednik u župnoj crkvi sv. Marka, katehista u crkvi sv. Katarine, upravitelj seljačke kongregacije sv. Izidora seljaka kod sv. Duha, nadstojnik je nauka u gimnaziji, kućni historicus i dr.

Ostatak života proveo je u službi na visokim školama. Od 1718—1721. predavao je filozofiju na trnavskom sveučilištu, gdje i doktorira filozofiju. Krajem 1721. premješten je u Graz radi predavanja na tamošnjem sveučilištu. U Beču uzima doktorat iz teologije i radi kao predavač najprije na sveučilištu u Trnavi, a onda četiri godine u Beču (do 1731.) U jesen iste godine postaje rektorom visokih škola filozofije i teologije. Njegov životni put vodi ga ponovo u Beč, gdje predaje biblikum dvije godine, u Trnavu gdje vrši službu sveučilišnog kancelara i natrag u Zagreb kao profesor kanonskog prava. Poslijednje tri godine života proveo je u Ljubljani kao nadstojnik viših škola i akademski ekshortator. Tu i umire 9. lipnja 1745. godine. Njegovi biografi navode da je bio izvrstan nastavnik, čovjek duboke pobožnosti, veliki štovatelj blažene Gospe.

Ovaj kratki tekst, nastao povodom otkrića i nabave jednog njegovog djela ima za cilj da

bar ukratko upoznamo Isusovca Franju Zdela-
ra, Križevčanina koji sigurno osigurava sebi
dostojno mjesto u plejadi zaslужnih i brojnih
učenih ljudi koji su potekli iz ovog starog,
županijskog grada, pronoseći njegovo ime, a
značajnih za kulturu Hrvatske i ovog dijela Eu-
rope. Križevci u toku 1992. proslavljaju 740 go-
dina od njegova proglašenja slobodnim i kra-
ljevskim gradom pa je spominjanje njegovih
zaslužnih građana i doprinos obilježavanju tog
velikog jubileja. Nadamo se da je tako i s Fran-
jom Zdelarom.

Bilješke:

1. Gradski muzej Križevci duguje zahvalnost gospodinu dr. Valentinu Putanecu na njegovoj dobrohotnosti i velikodušnosti što, između ostalog, ilustrira i podatak da je knjigu predao muzeju uz napomenu, da će u slučaju ako ne uspijemo pribaviti sredstva za otkup, spomenutu knjigu pokloniti jer smatra da joj je mjesto u Križevcima.
2. Franjo Fancev, Dokumenti, Grada XII., Zagreb 1933, str. 15
3. Miroslav Vanino, Franjo Zdelar, D.I. (1685—1745.) Biografski podaci, Vrela i prinosi 8, 1938, str. 173—177.

Zoran Homen, Gradski muzej Križevci

UZ 40-TU OBLJETNICU KRIŽEVAČKOG MUZEJA

Među najstarije gradove u sjevernoj Hrvatskoj svakako moramo ubrojiti i Križevce, koji su već 1252. godine dobili povlastice "slobodnog kraljevskog grada" od bana Stjepana, a što je godinu dana kasnije potvrdio i kralj Bela IV. Obilježavajući 700 godina postojanja, rodila se ideja da se dio te bogate prošlosti pokuša prikazati formiranjem jedne zbirke, čiji bi eksponati ilustrirali dugi kontinuitet postajanja grada, a vrijedni umjetnički predmeti bi se sačuvali od njihovog propadanja.

Organiziranje tog posla bilo je povjerenog Dragutinu Zajcu, čovjeku koji nije bio muzealac po struci, ali je uspio prikupiti brojnu građu za muzej, poklonivši i sam gotovo polovicu tada raspoloživih eksponata. Popularni

"Zajček" sve do svog penzioniranja bio je durogodisnji direktor muzeja.

Prvi eksponati bili su izloženi u dvije sobe Doma kulture. Otvorenje je svečano obavljeno 6. ožujka 1952. godine. U početku je muzej imao samo tri zbirke: arheološku, povjesnu i etnografsku. Vremenom se uvidjelo da prostor u kojem su smještene nije u potpunosti adekvatan, pa se počelo razmišljati o preseljenju muzeja. Općinske strukture mislile su da bi za muzej najbolje odgovarala zapuštena i trošna zgrada nekadašnjeg pavlinskog hospicija, jedna od najstarijih građanskih kuća na području grada (kuća Karas), u kojoj je od 1796. bila prva javna ljekarna u Križevcima, a poslije poznata gostiona Karas. Kuća je zahtijevala